П12

4444р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. Драгоманова

УДК 378.011.3-051:78(043.3)

ПАВЛЮК НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання»

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор **КУНЕНКО Людмила Олександрівна**, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, факультет мистецтв професор кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор **ТАНЬКО Тетяна Петрівна**, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, професор кафедри музично-теоретичної і художньої підготовки;

кандидат педагогічних наук, доцент **СОФРОНІЙ Зоя Василівна**, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, доцент кафедри музики.

Захист відбудеться "30" травня 2017 р. о 16 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 29 квітня 2017 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради **Л.І. Паньків**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі реформування національної освітньої системи, входження України до європейського простору дедалі більш актуалізуються проблеми формування національної культури підростаючого покоління, вивчення і збереження багатої духовної спадщини українського народу, виховання такого типу особистості, яка забезпечує духовну єдність поколінь та процвітання нації.

Національна культура є узагальненим вираженням творчих зусиль народу в усіх сферах суспільної свідомості. Вона є джерелом національної самосвідомості, що забезпечує спадкоємність поколінь, акумулює етнічну своєрідність українського народу, формує національний характер. За висловом В.Верховинця, формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, його культури та історії забезпечує духовну єдність поколінь. З цієї позиції особливе значення має входження в спосіб життя учнів народно-національного елементу, духовності, нових соціально-естетичних відносин і форм організації художньо-музичної діяльності, що забезпечують формування естетичного досвіду школярів. Це означає нове осмислення виховного потенціалу музичного мистецтва, в першу чергу, народної творчості, якій притаманна єдність художніх і моральних принципів, утвердження ідеалів добра, краси, справедливості та доброзичливості.

Формуванню основ національної культури молодших школярів сприяють такі важливі сфери, як історія народу, рідна мова, фольклор, художньо-поетична література, гуманістичне виховання. Як зазначив Г.Ващенко, виховний ідеал української людини криється в пісенній скарбниці України, у звичаях українського народу, в його літературі, мистецтві, у християнській вірі та в історичному минулому. Саме відтворення цього минулого з його культурними скарбами і черпання зі скарбниць інших народів того, що є найкращим, і відповідає нашій духовності, дає нам основу для створення власного виховного ідеалу.

Сучасне трактування національної культури полягає в розумінні її як сукупності властивих даному етносу («етнос» - давньогрецького походження, використовується у значенні «народ», «національна спільність») духовних, матеріальних, інтелектуальних і емоційних ознак, що виявляються в менталітеті, системі цінностей, традиціях і віруваннях, мистецтві та способі життя.

Слід відзначити, що вчені обґрунтували необхідність використання надбань народної творчості в процесі виховання підростаючого покоління (П.Блонський, Г.Ващенко, Г.Виноградов, Т.Дем'янчук, М.Кострица, В.Кузь, Ю.Руденко, С.Русова, З.Сергійчук, О.Смоляк, М.Стельмахович, В.Сухомлинський, К.Ушинський, Г.Філіпчук та ін.). Дослідниками виховної функції народно-музичної творчості початку XXI ст. стали О.Аліксичук, Р.Дзвінка, Т.Дорошенко, В.Лабунець, О.Маленицька, І.Маринін, С.Садовенко

та ін. Починаючи з XIX ст., ціла плеяда українських композиторів пропагувала та відстоювала думку про значні можливості української народної пісенності в морально-естетичному та духовному розвитку особистості (В.Барвінський, В.Верховинець, М.Вербицький, С.Воробкевич, Ф.Колесса, В.Косенко, П.Козицький, М.Леонтович, М.Лисенко, С.Людкевич, В.Матюк, Н.Нижанківський, Д.Сочинський, Я.Степовий, К.Стеценко, та ін.).

З позиції теоретико-мотиваційного обгрунтування необхідності освоєння учнями початкової школи української народно-музичної творчості необхідно висвітити її виховні можливості в умовах сьогодення. Фольклорна спадщина будь-якого народу - це унікальне джерело збереження духовно-культурних досягнень, що має ознаки національної приналежності та самобутності. У ній в концентрованій формі зібрані естетичні, моральні ідеали і цінності, які є безцінним джерелом збагачення сучасної музичної педагогіки. Використання взаємозв'язків національного музичного фольклору різних народів у педагогічній теорії і практиці виступає перспективним напрямом вирішення проблеми національного музично-естетичного виховання учнівської молоді. Таке виховання орієнтує на чуттєву природу учня початкової школи, на естетичні цінності народного мистецтва, вироблення потреби в ньому, стає початковою сходинкою занурення дитини в середовище естетичних явищ. Послідовне знайомство учнів з логікою становлення і розвитку основних складових природи народного мистецтва (природність, безпосередність, колективність, яскрава образність, традиційність, тощо) сприяє глибшому сприйняттю, розумінню та формуванню духовності молодого покоління. Залежно від рівня розвитку учнів, зміст і характер виховної практики має свої особливості.

У дослідженнях українських учених висвітлюються важливі питання української національної системи виховання, доводиться, що цілеспрямована виховна діяльність учителів з урахуванням впливу народних звичаїв і традицій має величезне значення для духовного становлення і збагачення особистості (П.Ігнатенко, Г.Лозко, Ю.Руденко, М.Стельмахович, В.Сухомлинський, Є.Сявавко та ін.) та формування різних напрямків музично-естетичної та духовної культури школярів (Л.Горюнова, М.Давидова, Н.Гузій, О.Коваль, Г.Кондратенко, О.Лобова та ін.).

Визначення теоретичної й практичної значущості формування основ національної культури учнів початкової школи, розробка шляхів оптимізації цього виду педагогічної діяльності, актуальність, своєчасність та недостатній рівень дослідження окресленої проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Методика формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби

підготовки вчителів музики до роботи зі школярми» (протокол № 5 від 26 грудня 2013 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 24.04. 2014 року) та узгоджена у Раді координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні НАПН України (протокол від 29.10. 2014 р.).

Мета дослідження – розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Об'єкт дослідження – процес формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Предмет дослідження – методичні засади формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

У відповідності з метою були визначені наступні **завдання**:

- здійснити аналіз літератури з проблеми дослідження;
- уточнити сутність поняття «національна культура молодших школярів»;
- розробити й теоретично обґрунтувати компонентну структуру основ національної культури молодших школярів;
- визначити критерії, показники та рівні сформованості основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва;
- визначити принципи і педагогічні умови формування основ національної культури молодших школярів на уроках музики;
- розробити поетапну методику формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва;
- експериментально перевірити ефективність запропонованої поетапної методики формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Теоретичне значення дослідження полягає у *висвітленні* методологічних аспектів формування основ національної культури молодших школярів засобами різних видів мистецтв на уроках музичного мистецтва, *розкритті* теоретико-методологічних засад означеного феномена, обґрунтуванні педагогічних умов, які забезпечують можливість оптимізації цього процесу.

Методи дослідження. Для розв'язання поданих завдань використані загальнонаукові методи: аналітичний – для вивчення філософських, психолого-педагогічних, методичних та мистецтвознавчих досліджень, нормативних документів, а також реального стану формування основ національної культури молодших школярів; узагальнення – для визначення наукового апарату дослідження, формулювання його концептуальних положень та висновків; системно-структурний – для виявлення компонентної структури основ національної культури молодших школярів; моделювання – для дослідження процесів шляхом конструювання моделі формування основ національної культури молодших школярів; спостереження, обговорення,

опитування, порівняння – для виявлення рівнів сформованості основ національної культури учнів; оцінювання – для систематичного дослідження основних характеристик роботи учнів на уроках музичного мистецтва; експериментальний – для аналізу реального стану, відстеження динаміки, перевірки ефективності поетапної методики формування основ національної культури молодших школярів; статистичний – для доведення достовірності й ефективності результатів психолого-педагогічного експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше:

- розроблено і апробовано поетапну методику формування основ національної культури молодших школярів засобами різних видів мистецтв на уроках музичного мистецтва;
- визначено критерії, показники та рівні сформованості основ національної культури молодших школярів засобами різних видів мистецтв;
- конкретизовано сутність і структуру основ національної культури молодших школярів;
- удосконалено особливості інтегративного підходу до музичного навчання молодших школярів;
- подальшого розвитку набули теоретичні та методичні засади формування основ національної культури молодших школярів засобами різних видів мистецтв на уроках музичного мистецтва.

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається можливостями впровадження розробленої методики формування основ національної культури молодших школярів засобами різних видів мистецтв у навчальний процес загальноосвітніх шкіл на уроках музичного мистецтва, моделюванні умов, які сприяли б ефективності цього процесу. Матеріали теоретичного та експериментального дослідження можуть бути використані вчителями музичного мистецтва для навчання і виховання молодших школярів та у позакласній роботі з художньо-естетичного виховання учнів, а також у процесі підготовки студентів музично-педагогічних спеціальностей та в системі післядипломної освіти вчителів музичного мистецтва. Матеріали дослідження можуть бути використані в лекційному курсі для майбутніх учителів музики «Методика музичного виховання школярів» та методичних рекомендацій для уроків музичного мистецтва, які дозволять посилити національно-культурологічну спрямованість навчально-виховного процесу.

Апробація результатів дослідження проводилась у процесі виступів і обговорень основних положень та результатів дисертаційного дослідження на науково-методичних і науково-практичних конференціях. *Міжнародних:* «XIII Педагогічні читання пам'яті професора О.П. Рудницької» (Київ, 2014), «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 2014), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2013, 2015, 2017); «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014); «XV Педагогічних читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької» (Київ, 2016); «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика»

(Луцьк, 2016); «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття (Мукачево, 2016)»; *Всеукраїнських:* «Естетичне виховання дітей та молоді: теорія практика та перспективи розвитку» (Житомир, 2012); «Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін» (Херсон, 2016); на семінарі-практикумі управління освіти Луцької міської ради вчителів музичного мистецтва «Нові напрями та тенденції методики викладання: мотивація навчально-пізнавальної діяльності на уроках музичного мистецтва»; на засіданнях циклової комісії викладачів музично-теоретичних дисциплін та фахових методик Луцького педагогічного коледжу; на засіданнях кафедри теорії і методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені А.Авдієвського та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, 2014-2016).

Впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснено в навчально-виховний процес: факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/1297 від 22.12. 2016 р.), комунального закладу «Луцька гімназія № 4 імені Модеста Левицького Луцької міської ради Волинської області» (довідка №01-19 від 29.11. 2016 р.); комунального закладу «Луцька гімназія №18 Луцької міської ради Волинської області» (довідка №02-10/411 від 30.10. 2016 р.); Луцького педагогічного коледжу (довідка № 498 від 12.12. 2016 р.).

Вірогідність і аргументованість результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних позицій; музикознавчим та психолого-педагогічним, методичним аспектами; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, засобів, форм адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дисертаційного дослідження; проведеною дослідно-експериментальною роботою; результатами кількісної та якісної експериментальної перевірки розроблених методичних рекомендацій; позитивними наслідками впровадження у навчально-виховний процес молодших школярів розроблених методичних рекомендацій.

Публікації. Основні теоретичні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження висвітлені в 11 одноосібних науково-методичних публікаціях автора, 5 з яких представлено в провідних фахових виданнях з педагогіки й 2 статті в зарубіжних наукових виданнях.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (258 найменувань, з них 5 іноземними мовами). Основний текст дисертації складає 175 сторінок, загальний обсяг роботи – 228 сторінок. Робота містить 10 таблиць, 5 рисунків, що разом з додатками становить 30 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обгрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, методи дослідження, розкрито методологічну основу, наукову новизну дисертаційного дослідження, практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дисертації.

У **першому** розділі дисертації *«Теоретичні аспекти дослідження проблеми формування основ національної культури молодших школярів»* проаналізовано літературу з музичного навчання молодших школярів, охарактеризовано сутність та зміст основ національної культури учнів початкових класів, уточнено вікові особливості художнього сприймання, виконання та творчості молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Сучасне трактування національної культури синомічне поняттю «культура нації», оскільки не існує нації без культури, тоді як культура виникає саме в етнічній формі. Генетично культура існувала в етнічній формі, і подальший її розвиток (у тому числі розвиток науки, мистецтва тощо, які дедалі більше набували рис космополітизму) також має етнічне забарвлення. Саме в культурі як способі людської діяльності, як правило, і зосередженні всі основні розрізнювальні особливості етнічних одиниць. Національна культура виконує свою інтегративну функцію завдяки синтезу минулого, теперішнього та майбутнього етносу, бо є способом об'єднання поколінь заради подальшого розвитку його потреб та інтересів.

Національні цінності відображають дійсність, яка є притаманною конкретній нації і в якій виражається не лише духовність, перейнята від предків, а й сучасність нації - ця органічна сполука минулого і сучасності є суттєвим визначальним чинником існування національних цінностей, які покликані виконувати світоглядну, гносеологічну, регулятивно-поведінкову, інтерактивну та комунікативну функції.

Отже, національна культура – це особлива сфера і форма діяльності, пов'язана зі світовими позиціями усвідомлення духовної цілісності нації, художньою творчістю, усталеними нормами поведінки. Національна культура визначає загальний рівень розвитку конкретного суспільства і виступає як специфічна система норм, цінностей, що відрізняє одне суспільство від іншого й сприяє його інтеграції, надаючи йому самобутності.

Нами створено авторське уточнення визначення української національної культури в якості широкого розгалуженого комплексу культурних досягнень і надбань, забарвлених національною специфікою із яскраво вираженою національно-диференційованою функцією, створеного як українською нацією у цілому, так і окремими видатними українцями. Українська національна культура як найвпливовіший фактор становлення особистості включає багаторівневу систему притаманних українській нації норм поведінки і комунікації, що базується на системі матеріальних і духовних цінностей та ідеалів, сконцентрованих в українській мові,

українському фольклорі, традиціях та звичаях, народному мистецтві та ремеслах. Сутність української національної культури полягає в її здатності до охоплення, втілення і транслювання ціннісних установок нації, що проявляються в національній свідомості, національному мисленні та діяльності, спрямованій на подальший розвиток України. Формування основ національної культури молодших школярів передбачає набуття ними належного рівня освіченості, оволодіння комплексом знань у сфері основних культурних надбань та досягнень української нації, зокрема у галузі українського музичного фольклору та українського національного мистецтва, української історії, краєзнавства тощо.

Специфіка формування основ національної культури учнів на уроках музичного мистецтва полягає в педагогічному забезпеченні формування в особистості дитини компонентів духовності української нації згідно до національного виховного ідеалу на базі цілеспрямованого застосування як інструментарію музичної етнопедагогіки (різних жанрів української народної пісенності, національного музичного мистецтва, навіювальних, переконувальних та інших етнопедагогічних методів), так і форм, методів і засобів української класичної педагогіки мистецтва.

Основи української національної культури молодших школярів можна окреслити як системний феномен із складною структурою, що включає наявність елементарних базових знань у сфері надбань духовної та матеріальної національної культури українців (української мови, народної пісенності й танцю, національного костюму, іграшки тощо), мотивацію щодо набуття означених знань, а також здатність до створення власних національно-культурних зразків з урахуванням вікових особливостей учнів, що слугує основою для формування національної ідентичності та ефективного патріотичного виховання.

У процесі формування основ національної культури молодших школярів на заняттях з музичного мистецтва важливу роль відіграє активізація емоцій і почуттів дитини; комплексний вплив музики на учнів; дотримання єдності емоційного, художнього і свідомого ставлення до музики. Спираючись на емоційність сприйняття, вчитель ставить завдання реалізації впливу музики на особистісний розвиток молодших школярів.

Основними підходами до формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва нами визначено: світоглядний, культурологічний, інтегративний, особистісний, творчий.

У **другому** розділі дисертації *«Методичне забезпечення формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва»* визначено компонентну структуру означеного феномена, розроблено критерії, показники, розроблено педагогічні умови ефективного формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Структурними компонентами основ національної культури молодших школярів нами визначено: *мотиваційно-спонукальний,* який охоплює

формування позитивної мотивації молодших школярів до вивчення основ національної культури, з врахуванням їх інтересів, потреб, запитів; *когнітивно-пізнавальний,* що передбачає цілісність отримання молодшими школярами інтегрованих знань, умінь, ціннісних надбань національної культури засобами різних видів мистецтв; *творчо-продуктивний*, що означає здатність учнів початкових класів до музично-творчої роботи в процесі засвоєння основ національної культури, виявлення їх індивідуальних здібностей до різних видів мистецької діяльності.

Критеріями сформованості основ національної культури молодших школярів визначено такі, як:

- *мотиваційно-потребовий*, за допомогою якого виявляється ступінь сформованості мотивації до пізнання національних цінностей культури. Показники: наявність стійкого інтересу дітей до національної культури (до опанування рідної мови, до історії країни, до національних звичаїв та обрядів), а також вияв готовності до освоєння художніх творів національного мистецтва;

- *когнітивно-оцінний*, що спрямований на визначення міри обізнаності дітей у явищах національної культури та здатності до елементарного аналізу (розбору) естетичних переваг творів національного мистецтва. Показники: наявність елементарних знань з національної культури (міфології, природознавства, літератури, музики, образотворчого мистецтва) та вияв спроможності до розрізнення (на початковому рівні) виражальних засобів національного мистецтва;

- *творчо-діяльнісний*, що передбачає визначення міри здатності дітей до творчого самовираження в мистецькій діяльності. Показники: вияв наполегливості у досягненні виразності виконання музичних творів національного мистецтва та спроможність на елементарному рівні імпровізувати варіанти творів на задану тему з фольклорної творчості.

Педагогічними умовами формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва нами визначено: *досягнення інтегративності впливу національного мистецтва.* Застосування різних видів мистецтва на уроках музичного мистецтва має на меті забезпечення цілісності художнього впливу на особистість, сприяє отриманню різносторонніх вражень від широкої палітри творів національного мистецтва: музичних, образотворчих, літературних образів; *забезпечення психологічного комфорту процесу засвоєння учнями національних цінностей мистецтва.* Процес сприйняття творів національного мистецтва, оцінювання і творчості має відбуватись невимушено, на гедоністичних засадах. Учні мають бути впевнені в доброзичливості вчителя, переконані у доцільності вивчення національного мистецтва, позитивно ставитись до виконання творчих завдань інтерпретаційного, відтворювального і продуктивного характеру; *врахування життєвих інтересів дітей при визначенні змісту і методів освоєння національних цінностей мистецтва (доборі художнього матеріалу,*

складанні виконавського репертуару, використанні мультимедійної інформації тощо). Єдність навчальної та позанавчальної мотивації, опора на пізнавальні можливості учнів молодшого шкільного віку – запорука успішності процесу становлення національної самосвідомості дітей, їхнього самовизначення у мистецькому довкіллі; *дотримання збалансованості когнітивних і емоційно-оцінювальних чинників освоєння мистецьких цінностей національної культури* визначає цілісність художньої реакції молодших школярів, зберігає безпосередність їхнього відгуку на твори мистецтва, активізує процеси невимушеного переживання і раціонального осмислення творчості національних митців. Необхідність забезпечення цієї педагогічної умови зумовлено поширенням електронних засобів комунікацій та розповсюдженням стандартних зразків масової культури, що спричиняє бездумне споживання мистецької продукції, зниження інтересу учнівської молоді до національної творчості; *актуалізація застосування мультимедійної інформації на уроках музичного мистецтва* з метою оволодіння інформаційними та телекомунікаційними технологіями для формування загальноосвітніх і загальнокультурних навичок оволодіння необхідною інформацією. Ефективність застосування мультимедійних засобів на уроках музичного мистецтва полягає у насиченні учня великою кількістю готових, суворо відібраних організованих завдань, що дозволяють розвивати інтелектуальні, творчі здібності молодших школярів, уміння самостійно здобувати нові знання, працювати з різноманітними джерелами інформації, проявляти ініціативу і заглиблюватися в пошукову роботу.

Для проектування всіх дидактичних складових оптимізації навчально-виховного процесу на уроках музики нами була розроблена і впроваджена в практику методична модель формування основ національної культури молодших школярів, за допомогою якої можна відтворити технологію мистецько-творчого, дидактично обумовленого процесу, показати в цілісності його структуру та поетапне функціонування (див. рис. 1).

У **третьому** розділі дисертації *«Експериментальна перевірка поетапної методики формування основ національної культури молодших школярів»* представлено розроблену програму експериментальної роботи: діагностично-констатувальну, формувальну та контрольну, наведено результати проведеного педагогічного експерименту.

У проведенні констатувального експерименту, що полягав у визначенні кількісного та якісного аналізу ефективності здійснення інтегрованого музичного навчання молодших школярів, використовувалась комплексна методика, що містила такі методи: педагогічне спостереження, анкетування та інтерв'ювання; тестування, експертні опитування; аналіз знань та практичних навичок музично-творчої діяльності учнів. На основі цієї роботи були визначені й обґрунтовані суттєві ознаки рівнів *(низького, середнього і високого)* сформованості основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

МЕТА

Формування основ національної культури учнів початкових класів

Завдання:

Активізація пізнавально-орієнтаційної діяльності, музичний розвиток учнів відповідно до загальнолюдських та національних цінностей, прилучення дітей до активної художньо-естетичної діяльності, формування морально-етичних норм і національної культури дитини

ЗМІСТ

музичного навчання

Форми організації

Методичні підходи

Особистість молодшого школяра

Методи

Функції

Види дитячого фольклору

Принципи

Прийоми

Засоби

Педагогічні умови

- Досягнення інтегративності впливу національного мистецтва.
- Забезпечення психологічного комфорту процесу засвоєння учнями національних цінностей мистецтва.
- Врахування життєвих інтересів дітей при визначенні змісту і методів освоєння національних цінностей мистецтва.
- Дотримання збалансованості когнітивних і емоційно-оцінювальних чинників освоєння мистецьких цінностей національної культури.
- Актуалізація застосування мультимедійної інформації на уроках музичного мистецтва.

Компонентна структура основ національної культури школярів:

Мотиваційно-спонукальний (охоплює формування позитивної мотивації молодших школярів до вивчення основ національної культури, з врахуванням їх інтересів потреб запитів).

Когнітивно-пізнавальний (передбачає цілісність отримання молодшими школярами інтегрованих знань, умінь, ціннісних надбань національної культури засобами різних видів мистецтв).

Творчо-продуктивний (здатність учнів початкових класів до музично-творчої роботи у процесі засвоєння основ національної культури, виявлення їх індивідуальних здібностей до різних видів мистецької діяльності).

Критерії

Показники

Рівні сформованості

ЕТАПИ формування

Підготовчо-інтегративний

Розвивально-оцінювальний

Виконавсько-продуктивний

Результат: сформованість основ національної культури молодших школярів

На формувальному етапі експериментальної роботи було перевірено педагогічні умови формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва, здійснено упровадження розробленого методичного забезпечення, систематизовано й проаналізовано отримані статистичні дані. Метою формувального експерименту є упровадження та експериментальна перевірка ефективності розробленої нами методики формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Провідними засобами формування основ національної культури учнів було визначено український музичний фольклор та національне музичне мистецтво.

Дослідно-експериментальну роботу було організовано відповідно до напрямів, що відповідають послідовному формуванню структурних компонентів досліджуваного феномена. До таких напрямів належать:

- актуалізація мотиваційної спрямованості молодших школярів до сприймання та оцінювання зразків українського музичного фольклору, національного класичного та сучасного мистецтва, а також творчого самовираження учнів у процесі їх вивчення та засвоєння означених зразків, що є джерелом стійкого інтересу до надбань української національної культури (під час формування мотиваційно-спонукального компоненту);

- надання молодшим школярам елементарних знань щодо української національної культури, зокрема українського музичного фольклору та національного музичного мистецтва, формування обізнаності учнів початкових класів щодо інших різновидів національного мистецтва, що визначає здатність молодших школярів до елементарного художньо-педагогічного аналізу зразків національного мистецтва, доступних для дитячого сприймання й виконання (у процесі формування пізнавального компоненту);

- активізація спроможності молодших школярів до творчого самовираження у мистецькій діяльності, зокрема, у виконанні творів національної народної та професійної авторської музики, до аранжування зразків українського музичного фольклору засобами мультимедійних технологій, до елементарної композиції (під час формування творчо-продуктивного компоненту).

Згідно до окреслених напрямів експериментальної роботи, які відповідають послідовному формуванню структурних компонентів основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва, нами було визначено три етапи формувального експерименту, а саме:

- *підготовчо-інтегративний* етап, що передбачає залучення учнів початкових класів до образного відтворення оточуючого світу засобами українського музичного фольклору (народної пісенності, танцю, образотворчого мистецтва тощо); виявлення художніх переваг кожного з різновидів народних мистецтв, з'ясування функції мистецтва у народних обрядах, традиціях, звичаях. Основні методи, засоби і прийоми спрямовано на стимуляцію потребового спонукання щодо розширення художньо-

образних вражень школярів шляхом демонстрування творів національного мистецтва, ознайомлення зі зразками народно-прикладної художньої культури, з багатством національної танцювальної творчості; на збагачення пізнавальних інтересів молодших школярів за рахунок розширення художньо-естетичного досвіду у процесі систематичного сприймання творів національного мистецтва; на спонукання школярів до отримання відомостей про життя і творчість національних митців шляхом проведення бесід, розповідей, виставок художніх робіт;

- *розвивально-оцінювальний етап,* який зорієнтовано на формування оцінних орієнтирів в галузі музичного фольклору і національного мистецтва, розвиток художньо-аналітичного мислення молодших школярів, здатності їх до оцінювання, порівняння, ранжування й усвідомленого вибору кращих художніх зразків національної культури. Основні педагогічні методи, засоби та прийоми спрямовано на розв'язання завдань щодо зіставлення, порівняння художніх явищ української національної та інших національних культур; на виконання вправ з виявлення національної специфіки в образній мові різних видів мистецтв; обговорення художніх вражень від пізнання національної художньої творчості; проведення аналогій між художніми образами різних національних культур;

- *виконавсько-результативний етап,* який спрямовано на стимулювання музично-творчої активності учнів молодшого шкільного віку у просторі української національної культури, на формування у них відчуття національної ідентичності, співпричетності до творення національного мистецтва. Основні педагогічні методи, засоби та прийоми передбачають опору на креативну синкретичність українського музичного фольклору та спрямовані на вирішення задач відтворювального характеру та виконання творчих завдань.

На *підготовчо-інтегративному етапі*, під час формування мотиваційно-спонукального компоненту, експериментальна робота велася з урахуванням інтегративності впливу українського музичного фольклору і національного музичного мистецтва. Основною метою *підготовчо-інтегративного етапу* було визначено психологічну адаптацію молодших школярів до формування основ національної культури на уроках музичного мистецтва шляхом педагогічного стимулювання позитивного емоційного супроводження процесу засвоєння учнями різних жанрів українського музичного фольклору та національного мистецтва, що має на меті забезпечення цілісності художнього впливу на особистість, сприяє отриманню різносторонніх вражень від широкої палітри творів національного мистецтва.

На підготовчо-інтегративному етапі було розроблено педагогічний інструментарій: сукупність методів, засобів і прийомів мистецького навчання. Основою цього інструментарію було визначено методи розвитку інтересу до різних жанрів українського музичного фольклору та національного мистецтва, зокрема, методи схвалення, заохочення в

музичному навчанні, інсценізації музичних зразків, проективні методи, застосування елементів навчальної дискусії, музично-дидактичні ігри тощо. Означені методи варіативно поєднувались із вербальними, образно-демонстраційними методами та методами мистецького вправляння.

Формування когнітивно-пізнавального компоненту основ національної культури відбувалось на другому – *розвивально-оцінювальному етапі* формувального експерименту. *Метою* розвивально-оцінювального етапу формувального експерименту було визначено розвиток у молодших школярів оцінних орієнтирів у галузі національного мистецтва, формування основ художньо-аналітичного мислення школярів, здатності їх до усвідомленого вибору кращих художніх зразків національної культури.

Педагогічний інструментарій: на розвивально-оцінювальному етапі формувального експерименту було використано *методи:* вербальні (бесіда, розповідь, пояснення, поточний коментар, вербалізація змісту музичних творів), образно-демонстраційні (демонстрація зразків української народної пісенності та творів національного музичного мистецтва, художня ілюстрація словесних пояснень), бінарні методи, методи і прийоми художньо-педагогічного аналізу та мистецького вправляння тощо, метод пізнання національної культури від загального до конкретного, творчі завдання на зіставлення, порівняння художніх явищ національної та інших культур, виконання вправ на виявлення національної специфіки в образній мові різних видів мистецтв; обговорення художніх вражень від пізнання національної художньої творчості; проведення аналогій між художніми образами музичних творів.

На третьому – *виконавсько-результативному етапі формувального експерименту* відбувалось формування творчо-продуктивного компоненту основ національної культури молодших школярів.

Метою виконавсько-результативного етапу було окреслено стимулювання в молодших школярів мистецько-творчої активності національного спрямування на основі усвідомлення власної приналежності до українського національно-культурного простору.

Під час провадження виконавсько-результативного етапу експериментальної роботи було застосовано наступний педагогічний інструментарій: методи мистецького вправляння, методи інтерпретаційного опрацювання, методи групової імпровізації тощо, а також бесіда, обговорення, поточний коментар, вербалізація змісту музичних творів (словесні методи); демонстрація музичних творів, художня ілюстрація словесних пояснень (демонстраційно-образні методи); художнього вправляння, інтерпретаційного опрацювання, варіантної розробки художнього матеріалу, створення художніх образів тощо, педагогічний прийом «руйнування початкового образу» тощо.

Динаміку рівнів сформованості основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва у контрольних та

експериментальних групах за результатами формувального експерименту подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості основ національної культури молодших школярів за результатами формувального експерименту (чисельник – абсолютний показник, знаменник – відносний показник)

Компоненти	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Мотиваційно–спонукальний	03/11,54	07/23,33	12/46,15	18/60,00	11/42,31	05/16,67
Когнітивно-пізнавальний	03/11,54	08/26,67	14/53,85	18/60,00	09/34,61	04/13,33
Творчо-продуктивний	04/15,38	07/23,33	12/46,15	17/56,67	10/38,46	06/20,00
загальний показник сформованості	03,33/12,82	07,33/24,44	12,67/48,72	17,67/58,89	10/38,46	05/16,67

Таким чином, доцільно констатувати, що ефективність розробленої методики формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва підтверджено результатами формувального експерименту. Кількість молодших школярів, що знаходяться на високому рівні сформованості основ національної культури зросла на 11,62 % (з 12,82% в контрольних групах до 24,44% в експериментальних групах). Кількість молодших школярів, що знаходяться на середньому рівні зросла на 10,17 % (з 48,72 % в контрольних групах до 58,89% в експериментальних групах). Кількість молодших школярів, що знаходяться на низькому рівні сформованості основ національної культури знизилась на 21,79 % (з 38,46% в контрольних групах до 16,67% в експериментальних групах).

Результати проведення порівняльного аналізу отриманих статистичних даних засвідчують ефективність визначених педагогічних умов зокрема і розробленої методики формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі у цілому. Таким чином, можливим і доцільним є не тільки широке упровадження методики у процес музичного навчання молодших школярів у загальноосвітній школі, але й її екстраполяція.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування основ національної культури молодших школярів на

уроках музичного мистецтва, що знайшло відображення в теоретико-методичному обгрунтуванні та визначенні специфіки означеного феномена, розробці й експериментальній перевірці поетапної методики. Проведене дослідження та виконання всіх поставлених завдань дали підстави зробити такі висновки:

1. У результаті аналізу літератури з'ясовано, що питанням національного виховання підростаючого покоління приділяється значна увага. Науковці відзначають, що одним із найвагоміших педагогічних чинників формування національної свідомості школярів виступає мистецтво. Уроки музики містять вагомий потенціал становлення свідомого ставлення учнів до засвоєння фольклору, історії, традицій і звичаїв рідного народу, а також активізації шанобливого ставлення до міжнаціональних взаємин. Водночас поза увагою дослідників лишились питання розроблення понятійної основи національної культури саме молодших школярів, проблеми визначення методичних шляхів реалізації можливостей музичного навчання в контексті формування національної культури дітей, не розкрито педагогічні умови впровадження інтегративних підходів у систему національного виховання учнів початкової школи засобами мистецтва.

2. Поняття «основи національної культури молодших школярів» визначається в дослідженні як інтегративна особистісна якість, що характеризується єдністю прагнення і здатності дітей до пізнання духовних цінностей рідного народу (мови, мистецтва, історії; національної міфології; краєзнавства тощо), їх утвердження та впровадження у доступних учням способах діяльності.

3. Структурними **компонентами основ національної культури молодших школярів** постають: мотиваційно-спонукальний, когнітивно-пізнавальний, творчо-продуктивний. *Мотиваційно–спонукальний компонент* охоплює мотиваційну спрямованість молодших школярів до сприймання, оцінювання і творчого самовираження у процесі засвоєння національного мистецтва, усвідомлений потяг до самовдосконалення в контексті національної культури, що виступає джерелом активності дітей, стимулювальним чинником національного самоусвідомлення. *Когнітивно-пізнавальний* компонент полягає в наявності елементарних знань учнів щодо національної культури, національного музичного мистецтва, зокрема фольклорної творчості; свідчить про певну обізнаність дітей в різних видах мистецтва, визначає здатність молодших школярів до елементарного аналітичного розбору музичних та творів різних видів мистецтв, доступних для дитячого сприймання й виконання. *Творчо-продуктивний компонент* основ національної культури молодших школярів виявляє їхню спроможність до творчого самовираження у мистецькій діяльності, зокрема, у виконанні творів національної музики, у посильному для дітей молодшого шкільного віку аранжуванні зразків фольклору засобами мультимедійних технологій, здатність до елементарної композиції.

4. **Критеріями** сформованості основ національної культури молодших школярів визначено: *мотиваційно-потребовий*, за допомогою якого виявляється ступінь сформованості мотивації до пізнання національних цінностей культури. Показники: наявність стійкого інтересу дітей до національної культури (до опанування рідною мовою, до історії країни, до національних звичаїв та обрядів), а також вияв готовності до освоєння художніх творів національного мистецтва; *когнітивно-оцінний*, що спрямований на визначення міри обізнаності дітей у явищах національної культури та здатності до елементарного аналізу (розбору) естетичних переваг творів національного мистецтва. Показники: наявність елементарних знань з національної культури (міфології, природознавства, літератури, музики, образотворчого мистецтва) та вияв спроможності до розрізнення (на початковому рівні) виражальних засобів національного мистецтва; *творчо-діяльнісний*, що передбачає визначення міри здатності дітей до творчого самовираження в мистецькій діяльності. Показники: вияв наполегливості у досягненні виразності виконання музичних творів національного мистецтва та спроможність на елементарному рівні зімпровізувати варіанти творів на задану тему з фольклорної творчості.

5. У процесі дослідження визначено **принципи** формування основ національної культури молодших школярів: *принцип мистецької самоідентифікації зі своєю нацією*, що означає стимулювання світоглядної активності національного спрямування у молодших школярів, розвиток потреби в пізнанні мистецьких цінностей свого народу, а також відчуття причетності до їх утвердження і розповсюдження, усвідомлення себе репрезентантом своєї нації, носієм її культури. Означений принцип має на меті протиставлення космополітично - релятивістського, еклектичного спрямування процесу освоєння художніх образів формуванню у молодших школярів глибокої пошани до національних цінностей мистецтва. *Принцип толерантності та взаємної поваги до міжкультурних мистецьких комунікацій*, що передбачає активізацію прихильного ставлення молодших школярів до художніх надбань інших народів, виховання потреби у збагаченні власної мистецької компетентності знанням художньої творчості композиторів, художників, поетів різних національностей, розвиток інтересу до ознайомлення з мистецькими надбаннями різних країн. Формування образу світу в молодших школярів у контексті національної культури не означає відгородження їх від пізнання світової художньої культури. *Принцип особистісного культуротворення*, що передбачає опору на особистісні якості дітей (спрямованість мистецьких інтересів, художньо-ціннісні орієнтації, домінуючі мотиви мистецької діяльності) у навчально-виховному процесі шляхом індивідуального підходу до кожного учня та врахування вікових можливостей молодших школярів у пізнанні і посильному творчому самовиявленні у сфері національного мистецтва. *Принцип інтенсифікації художньо-національного розвитку*, який виражає залежність між формуванням основ національної культури у молодших школярів та

ступенем активності їхньої діяльності у сфері національного мистецтва, досягнення творчої спрямованості процесу опанування національними мистецькими цінностями на уроках музики.

6. Оптимальними **педагогічними умовами,** що сприяють ефективному формуванню основ національної культури молодших школярів, вважаємо такі: *досягнення інтегративності впливу національного мистецтва; забезпечення психологічного комфорту процесу засвоєння учнями національних цінностей мистецтва; врахування життєвих інтересів дітей при визначенні змісту і методів освоєння національних цінностей мистецтва (доборі художнього матеріалу, складанні виконавського репертуару, тощо); дотримання збалансованості когнітивних і емоційно-оцінювальних чинників освоєння мистецьких цінностей національної культури; актуалізації застосування мультимедійної інформації на уроках музичного мистецтва.*

7. Розроблена в процесі дослідження **поетапна методика** включає:

- *підготовчо-інтегративний* етап, що передбачає ознайомлення учнів зі специфікою образного відтворення світу засобами музики, літератури, хореографії, образотворчого мистецтва у різних національних культурах; виявлення художніх переваг кожного з різновидів мистецтв, з'ясування функції мистецтва у народних обрядах, традиціях, звичаях. Основні методи і прийоми спрямовано: на розширення художньо-образних вражень школярів шляхом демонстрування творів національного мистецтва, ознайомлення зі зразками народно-прикладної художньої культури, з багатством національної танцювальної творчості; на збагачення пізнавальних можливостей школярів чуттєвим досвідом сприйняття творів національного мистецтва, а також когнітивною інформацією щодо елементарних закономірностей національного формотворення; на спонукання школярів до отримання відомостей про життя і творчість національних митців шляхом проведення бесід, розповідей, виставок художніх робіт;

- *розвивально-оцінювальний етап,* який зорієнтовано на формування оцінних орієнтирів в галузі національного мистецтва, розвиток художньо-аналітичного мислення школярів, здатності їх до усвідомленого вибору кращих художніх зразків національної культури. Основні методи та прийоми роботи зі школярами: розв'язання завдань на зіставлення, порівняння художніх явищ національної та інших культур; виконання вправ на виявлення національної специфіки в образній мові різних видів мистецтв; обговорення художніх вражень від пізнання національної художньої творчості; проведення аналогій між художніми образами різних національних культур; проведення тематичних уроків на основі мистецьких аналогій;

- *виконавсько-продуктивний етап* спрямовано на вкорінення дітей у просторі національної культури, на формування у них відчуття національної ідентичності, співпричетності до рідного народу, на стимулювання мистецько-творчої активності національного спрямування. Основні методи і прийоми передбачають опору на креативну цінність фольклору та інших

видів мистецтва і включають: виконання завдань відтворювального характеру (проведення народних ігор, інсценізація народних пісень, виконання елементів національно-сценічних танців, музично-рольових ігор, гра на елементарних народних інструментах тощо) та виконання завдань творчого характеру (створення ритмового супроводу для шумового оркестру, залучення до елементарної композиції музичних зразків, складання загадок, казок, виготовлення іграшок в національному стилі, святкових листівок з національною орнаментикою, витинанок тощо).

Результати проведення порівняльного аналізу отриманих статистичних даних засвідчують ефективність визначених педагогічних умов зокрема і розробленої методики формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі у цілому. Таким чином, можливим і доцільним є не тільки широке впровадження методики в процес музичного навчання молодших школярів у загальноосвітній школі, але й її екстраполяція.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

1. Павлюк Н.М. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспектива розвитку: збірник наукових праць /Павлюк Н.М. //Специфіка музично-естетичного виховання молодших школярів / за ред. О.А. Дубасенюк, Н.Г. Сидорук. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2012. – С. 331-336 .

2. Павлюк Н.М Особливості розвитку творчої активності молодших школярів на уроках музики в загальноосвітній школі /Павлюк Н.М //Педагогіка та психологія. – Вип. 704.– Чернівці: Чернівецький нац. у-т, 2014. – С. 140-146.

3. Павлюк Н.М. Формування основ національної культури молодших школярів як головного компонента їх загальної культури / Павлюк Н.М. //Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – Вип. 17 (22). Ч.1. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. - С. 126-129.

4. Павлюк Н.М. Художня культура як спосіб вираження національної ідентичності особистості / Павлюк Н.М. //Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – Вип. 19 (24). – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. - С. 11-15.

5. Павлюк Н.М. Формування професійних вмінь та навичок у майбутніх учителів музики / Павлюк Н.М. // Збірник науково-методичних праць викладачів Луцького педагогічного коледжу. - Вип. 5. – Луцьк. – С.136-139.

6. Pavliuk N. NATIONAL CULTURE AS A KEY COMPONENT OF PRIMARY SCHOOL-AGED CHILDREN'S OVERALL CULTURE.

International Conferenceon European Scienceand Technology. (Національна культура як головний компонент загальної культури особистості школярів молодшого шкільного віку). - December 24-25 Munich, Germany, 2013.— С.560-566.

7. Павлюк Н.М Игровой метод в развитии музыкально-просветительских интересов младших школьников в детском хоре / Павлюк Н.М // «Наука и мир» Международный научный журнал, № 4 (4), 2013 / за ред. С.А. Мусиенко. – г. Волгоград, 2013. – С. 245-246.

8. Павлюк Н.М. Роль музично-дидактичних ігор у підвищенні творчої активності молодших школярів / Павлюк Н.М. // Управління освіти Луцької міської ради Луцька гімназія №4 імені Модеста Левицького: Методичне об'єднання учителів естетичного виховання: Навчально-методична розробка. - Луцьк, 2011. – 72 с.

9. Павлюк Н.М. Про формування інтонаційного словника молодших школярів у процесі вивчення українського фольклорного матеріалу / Павлюк Н.М. // Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції, 14 квітня 2016 року, м. Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2016. – С.227-232.

10. Павлюк Н.М. Педагогічні умови формування основ національної культури молодших школярів /Н.М. Павлюк //Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін: зб. матеріалів всеукр. науково-практ. конф. – Херсон: ХДУ, 2016. – С. 219-224.

11. Павлюк Н.М. Компонентна структура основ національної культури молодших школярів /Н.М. Павлюк //Пам'яті великого Маестро: І Міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. - С. 111- 115.

АНОТАЦІЇ

Павлюк Н.М. Методика формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання.— Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню та теоретичному обґрунтуванню проблеми застосування різних видів мистецтв на уроках музичного мистецтва з метою формування основ національної культури молодших школярів. На основі аналізу наукової, педагогічної та психологічної літератури, вперше розроблено і апробовано поетапну методику формування основ національної культури молодших школярів засобами різних видів мистецтв на уроках музичного мистецтва; визначено критерії, показники та рівні сформованості основ національної культури

молодших школярів засобами різних видів мистецтв; конкретизовано сутність і структуру даного феномена; удосконалено особливості інтегративного підходу до музичного навчання молодших школярів.

У результаті проведеної роботи доведено ефективність розробленої поетапної методики формування основ національної культури молодших школярів засобами порівняльного аналізу результатів, що були отримані в контрольних та експериментальних групах. Якісний та кількісний аналіз результатів формувального експерименту засвідчили зростання динаміки рівнів сформованості основ національної культури молодших школярів в експериментальних групах, а отже – доведена дієвість та ефективність впровадження поетапної методики формування основ національної культури молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Ключові слова: національна культура, молодші школярі, фольклор, національна ідентичність особистості, різновиди мистецтв, методична модель, уроки музичного мистецтва.

Павлюк Н.М. Методика формирования основ национальной культуры младших школьников на уроках музыкального искусства. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика музыкального обучения. - Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. - Киев, 2017.

Диссертационное исследование посвящено изучению и теоретическому обоснованию проблемы применения различных видов искусств на уроках музыкального искусства с целью формирования основ национальной культуры младших школьников. На основе анализа научной, педагогической и психологической литературы, впервые разработана и апробирована поэтапная методика формирования основ национальной культуры младших школьников средствами различных видов искусств на уроках музыкального искусства; определены критерии, показатели и уровни сформированности основ национальной культуры младших школьников средствами различных видов искусств; конкретизирована сущность и структура данного феномена; усовершенствованы особенности интегративного подхода к музыкальному обучению младших школьников.

В результате проведенной работы доказана эффективность разработанной поэтапной методики формирования основ национальной культуры младших школьников средствами сравнительного анализа результатов, полученных в контрольных и экспериментальных группах. Качественный и количественный анализ результатов формирующего эксперимента показали рост динамики уровней сформированности основ национальной культуры младших школьников в экспериментальных группах, а следовательно - доказана действенность и эффективность внедрения

поэтапной методики формирования основ национальной культуры младших школьников на уроках музыкального искусства.

Ключевые слова: национальная культура, младшие школьники, фольклор, национальная идентичность личности, виды искусств, методическая модель, уроки музыкального искусства.

Pavlyuk N.M. Method of forming the foundations of the national culture of junior schoolchildren in the lessons of musical art. - Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.02 - theory and methodology of musical training. - National Pedagogical University named after M.P. Dragomanova. - Kiev, 2017.

The dissertation research is devoted to the study and theoretical substantiation of the problem of the application of various kinds of arts at the lessons of musical art with the aim of forming the foundations of the national culture of junior schoolchildren. On the basis of the analysis of scientific, pedagogical and psychological literature, a step-by-step methodology for forming the foundations of the national culture of junior schoolchildren with the means of various kinds of arts at music lessons was developed and tested for the first time; Criteria, indicators and levels of the formation of the foundations of the national culture of junior schoolchildren by means of various kinds of arts; The essence and structure of the given phenomenon is concretized; The features of the integrative approach to musical training of younger schoolchildren have been improved.

As a result of the work performed, the effectiveness of the developed step-by-step methodology for forming the foundations of the national culture of junior schoolchildren by means of a comparative analysis of the results obtained in the control and experimental groups was proved. Qualitative and quantitative analysis of the results of the forming experiment showed an increase in the dynamics of the levels of the formation of the foundations of the national culture of junior schoolchildren in experimental groups, and consequently - the effectiveness and effectiveness of the introduction of a stepwise methodology for the formation of the foundations of the national culture of junior schoolchildren in music lessons was proved.

Key words: national culture, junior schoolchildren, folklore, national identity of the individual, types of arts, methodological model, music art lessons.

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова
100317595

Підписано до друку 19.04.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 015
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.